

**КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ та ПРАВОЗНАВСТВА
МУЗЕЙ ІСТОРІЇ КРИВОРІЗЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ**

II

Історико-краєзнавчі читання

«КРИВОРІЖЖЯ: ПОГЛЯД У МИНУЛЕ...»

20 квітня 2016 року

Кривий Ріг — 2016

МАТЕРІАЛИ НОТАРІУСА М.М. ФЕДОРОВА ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ МІСТА ПЕРІОДУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Одним із завдань, які необхідно вирішувати дослідникам історії Криворіжжя початку ХХ ст. є питання розширення джерельної бази. Значний масив документів було втрачено в період Другої світової війни, частина з них розпорошена по архівосховищам України. Гостро стоїть питання щодо джерельної бази з історії Криворіжжя й періоду Першої світової війни.

Саме тому, надзвичайно актуальними є матеріали Державного архіву Дніпропетровської області, які розкривають щоденну діяльність нотаріусів Кривого Рогу у період 1914-1916 рр.

В даній роботі поставлено за мету охарактеризувати джерельне значення документів криворізьких нотаріусів періоду Першої світової війни для історії міста зазначеного періоду.

Автором було проаналізовано документи з фонду 560 «Нотаріус М. Федоров, м. Кривий Ріг, Херсонська губернія». Всього у фонді нараховується 79 справ, які розкривають щоденну діяльність нотаріуса в період з 1914 по 1916 роки.

Як правило, це традиційні для діловодства документи: купівля землі, розгляд договорів тощо. Їх аналіз дозволяє доповнити краєзнавчі розвідки важливою інформацією передовсім з економічного життя міста.

Так, наприклад, 30 січня 1916 р. нотаріус М.М. Федоров документально оформив вимогу Олександра Львовича Коломойцева щодо виплати йому грошей за договором про “облаштування та експлуатацію вапнякових печей при руднику Коломойцевої при роз'їзді Шимановському” [1, арк. 2]. Власне сам документ дозволяє зафіксувати як елементи економічних відносин (вартість по договору склала 2500 рублів), такі набувачів прав на користування печами — єврейських підприємців Кривого Рогу (Абрам Ісакович Юдович, Борис Моїсейович Должанський, Ісак Моїсейович Должанський, Давид Абрамович Пекарський, Хаїм Аптерович Бравинський)(Див. Додаток А.).

Звичайно, в матеріалах нотаріуса М.М. Федорова є документи пов'язані з Першою світовою війною. Так, на Криворіжжі відбувалась заготівля окремих необхідних матеріальних ресурсів. Зокрема, із заяви олександрійського міщанина Якова Боруховича Вербицького відомо про заготівлю сіна для потреб армії[2, арк. 5](Див. Додаток Б.).

Містить фонд також і документи, які висвітлюють майнові права церков Кривого Рогу, зокрема Покровської. В 1916 р. Покровській церкві було передано велику земельну ділянку на Карнаватці. В цьому ж документі фігурує й відомий для криворізьких краєзнавців священнослужитель отець Діодор Якубович[3, арк. 1](Див. Додаток В).

Такі землевпорядні документи важливі з точки зору уточнення місцевої топоніміки та власників земель Криворіжжя взагалі та Кривого Рогу зокрема. Безпосередньо розкривають ці питання документи нотаріуса щодо продажу землі, наприклад селянами с. Бого-Благодатне(наразі затоплене водами Карачунівського водосховища) [4, Арк.1-1зв].

Враховуючи специфіку нотаріальних документів, вони вимагали особистих підписів селян. Проаналізовані документи наочно демонструють питання грамотності сільського населення Кривого Рогу. В документах раз по раз зустрічаються факти підписів іншими особами у зв'язку з неграмотністю суб'єктів правовідносин. Найбільш типовим є підписання документу родичами (наприклад чоловік) або просто односельчанином[5, Арк. 2]. Й в такому випадку видно помилки навіть у написанні власних прізвищ та імен (Див. Додаток Г).

Значна частина матеріалів містить заяви про розшук певних осіб для повідомлення претензій, дотримання пунктів договорів тощо.

Окремо слід відзначити документи, які розкривають стосунки місцевого населення з підприємствами Криворіжжя, передовсім металургійними. В згаданому фонді міститься справа про судову тяганину за земельні ділянки, які почало розробляти Юріївсько-Донецьке Металургійне Товариство[6, Арк.3-5].

Загалом, документи криворізького нотаріуса Миколи Миколайовича Федорова періоду 1914-1916 рр. є цінним джерелом краєзнавчої літератури, які чекають свого дослідника.

ДЖЕРЕЛА та ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний архів Дніпропетровської області (далі -ДАДО). - Ф. 560. - Оп.1. - Спр. 3. - Арк. 2.
2. ДАДО — Ф. 560. - Оп. 1. - Спр. 3. — Арк.5.
3. ДАДО — Ф. 560. - Оп. 1. - Спр. 60. — Арк.1.
4. ДАДО — Ф. 560. - Оп. 1. - Спр. 64. — Арк.1-1зв.
5. ДАДО — Ф. 560. - Оп. 1. - Спр. 7. — Арк.2.
6. ДАДО — Ф. 560. - Оп. 1. - Спр. 3. — Арк.3-5.

ДОДАТКИ

Додаток А.

“Криворогский нотариус

Николай Николаевич Федоров

М. Кривой-Рог. Тысяча девятсот шестнадцатого года Января тридцатого дня. Явился ко мне Криворогскому Нотариусу, Николаю Николаевичу Федорову, в контору мою находящуюся по Почтовой улице в доме № 30, лично мне известный имеющий законную правоспособность к совершению актов Ветеринарный Врач Александр Львович Коломойцев, проживающий временно в м. Кривом-Роге, Херсонского уезда, действующий по предъявленной мне в подлиннике доверенности, выданной ему законноспособной к совершению актов матерью его вдовой Колежского Ассесора Марией Поликарповной Коломойцевой, явленной в конторе Криворогского Нотариуса Джалалова 25 Января 1913 года за № 1206-м и заявил мне следующее: прошу Вас г. Нотариус заявить проживающим в м. Кривом-Роге: Абраму Исаковичу Юдовичу, Борису Моисеевичу Должанскому и Исаку Моисеевичу Должанскому, каждому в отдельности, - ниже следующие: по переуступочной надписи приняли Вы на себя совместно все права и обязанности по договору, заключенному 9 октября 1913 года Марией Поликарповной Коломойцевой с Давидом Абрамовичем Пекарским и Хаимом Апетровичем Бравинским по устройству и эксплуатации известковых печей при руднике Коломойцевой при разъезде Шимановском. Согласно пункту 9-го означенного договора должны Вы уплатить Коломойцевой Две тысячи пятсот рублей».

Джерело: Державний архів Дніпропетровської області. - Ф. 560. - Оп.1. - Спр. 3. - Арк. 2.

Додаток Б.

“Александрийского мещанина Якова
Боруховича Вербицкого, проживающего
в м. Кривом-Роге, Херсонского уезда
Заявление

Настоящим покорнейше прошу Вас г. Нотариус, заявить проживающему в поселке при ст. Долгинцево, Криворогской волости, Херсонского уезда, крестьянину Самуилу Герасимовичу Славинскому, следующее:

Милостивый Государь, Самуил Герасимович. Принадлежащее Вам сено, скошенное Вами и приобретенное Вами в готовом виде, находящееся на степи, арендуемой Графом Капнифстом и проданное Вами же: Ноте Миропольскому и Иосифу Крейцеру, ныне таковое для действующей армии ...”

Джерело: Державний архів Дніпропетровської області. - Ф. 560. - Оп.1. - Спр. 3. - Арк. 5.

Додаток В.

“Мая 23 дня 1916 года

№ 375

Проект креспостного свидетельства

<...> явился священник Покровской церкви м. Кривого Рога Херсонского уезда и губернии, отец Диодор Евграфович Якубович, жительствующий в том же м. Кривом-Роге, действующий в качестве уполномоченного Херсонской Духовной Консистории на основании в подлиннике мне при сем представленного указа той Консистории от одиннадцатого Мая тысяча девятсот шестнадцатого года за № тридцать тысяч четыреста тридцать вторым, в сопровождении лично мне известных свидетелей: земледельца Эфроима Абрамовича Михунина и мещанина Исаака Лазоревича Тутмана, живущих в местечке Кривой Рог <...> о признании за Покровской церковью местечке Кривом-Роге, Херсонской губернии и уезда, на Карнаватке, по Покровской улице и закл. усадебном месте, площадью по измерению, произведенном девятнадцатого Февраля тысяча девятсот четырнадцатого года землемером Лутаем тысяча пятсот семнадцать /1517/ кв. сажень, с постройками в границах по плану, составленного тогда же и тем же землемером: с северо-востока с усадьбой наследника умершего Сергея Швашича на протяжении тридцати пяти целых и десяти сотых

/35,10/ сажень, с юго-востока по Покровской улице на протяжении пятидесяти целых и двадцати пяти сотых /50,25/ сажень, с юго-запада по Киптиловской улице на протяжении двадцати семи целых и семи десяти сотых /27,79/ сажень и с северо-запада с усадьбой Федота Кравца на протяжении двадцати восьми целых и пятидесяти восьми сотых /28,58/... ”

Джерело: Державний архів Дніпропетровської області. - Ф. 560. - Оп.1. - Спр. 60. - Арк. 1-1зв.

Додаток Г.

“Крестьянин м. Кривого-Рога, Херсонского уезда Лука Степанович Бойко, а за него неграмотного по его личной просьбе подписал крестьянин Павел Иосифович Нимичь.

Крестьянин того же м. Кривого-Рога, Херсонского уезда Анна Ивановна Ткаченко, а за нее неграмотную, подписал муж ея.

Кристьянин Пракофи Даниловъ Ткаченко”

Джерело: Державний архів Дніпропетровської області. - Ф. 560. - Оп.1. - Спр. 7. - Арк. 2.

**Дояр Л.В., к.і.н., доцент,
ДВНЗ «Криворізький національний Університет»**

КАДРОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ОБ’ЄКТИВНИЙ СВДОК ЕПОХИ

*(90-річчю першого випуску
Криворізького вечірнього робітничого технікуму присвячується)*

Цього року виповнюється 90 років відтоді, як зі стін Криворізького вечірнього робітничого технікуму вийшли перші фахівці. У 1926 р. вони отримали кваліфікацію гірничих техніків і частково ліквідували тогочасний катастрофічний кадровий голод гірничорудної промисловості Кривого Рогу. Про деяких з них (А.П. Жмайла, В.І. Смушкова, Г.М. Томашевського, П.Н. Торського) автор розповів у своїх попередніх публікаціях [5-7, 11].

В історії нашого університету хрестоматійною істиною стало твердження про 12-ть із 67-ми осіб першого набору КВРТ, які закінчили технікум у 1926 р. [3, арк. 1].